

МДПУ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
факультет інформатики, математики та економіки
кафедра соціології

Назва курсу	Соціологія парламентаризму
Викладачі	Букреева Ірина Вікторівна
Профайл викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&authuser=1&user=TcSCI3wAAAAJ
Контактний тел.	+380508702511
Е-mail:	irina.bukreeva@ukr.net
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ	http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86 petrovskaya79@ukr.net
Консультації	Зазначте формат і розклад проведення консультацій <i>Очні консультації: щосереди з 16⁰⁰ до 17⁰⁰, аудиторія №58.</i> <i>Он лайн- консультації: щосереди з 15⁰⁰ до 16⁰⁰. http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</i>

1. Анотація до курсу

Вивчення курсу сприятиме формуванню у студентів чітко визначених уявлень про роль парламенту та політичних партій в демократичному суспільстві. Отримані знання дозволять здобувачам виробити навички та уміння використовувати прикладні та наукові методи аналізу політичних процесів, сформуванню системи логічно завершених знань про сутність парламентаризму як соціально-політичного явища, про зміст та напрями парламентських процесів у зарубіжних країнах та України зокрема, самовизначатись у своїй політичній участі, враховуючи внутрішньополітичні процеси українського суспільства, аналізувати основні напрями діяльності світових парламентів, геополітичну обстановку, місце і роль України в сучасному світі,

Також, сприятимуть вихованню демократичної політичної культури та громадянських якостей.

2. Мета та цілі курсу

Мета: ознайомити студентів з особливостями функціонування сучасних парламентів, процедурою їх формування й повноваженнями, а також ґрунтовне вивчення процесу законотворення й моделі реалізації цієї функції у країнах з одно- і двопалатними парламентами, становлення та функціонування повноцінного парламенту в Україні.

3. Завдання

- засвоїти теоретичні основи понять “парламентаризм”, “парламент” та “законотворчий процес”, “статус депутата парламенту” тощо;
- ознайомитися з основними складовими й специфічними рисами явища парламентаризму в перехідних суспільствах на прикладі України;
- сприяти вихованню демократичної політичної культури, активній громадській позиції майбутніх фахівців.
- на основі набутих знань та в процесі повсякденної діяльності пояснювати моделі поведінки представників різних політичних груп.
- розвивати критичне мислення та аргументувати власну позицію, мати стійкість до маніпулятивного політичного впливу;
- аналізувати виборчий процес у різних країнах;
- аналізувати дію основних демократичних принципів виборів у сучасній українській державі;
- пояснювати недоліки і переваги виборчих систем, умови ефективності виборів;

- класифікувати політичні партії за загальноприйнятим «лінійним» уявленням та за західною моделлю політичного спектру
 - сформувати сучасну політичну культуру;
 - володіти необхідною теоретичною основою для критичного осмислення політичних реалій;

3. Формат курсу

Очний (offline) у вигляді лекційних, практичних занять та самостійної роботи.

Змішаний (blended) через систему Центру освітніх дистанційних технологій МДПУ імені Богдана Хмельницького.

4. Результати навчання

РН 6 Здатність аналізувати ситуації, що формуються у політичній сфері життя сучасного суспільства.

РН 11 Розуміти переваги й обмеження принципу «свободи від оцінок» у соціології в порівнянні з ангажованою та публічною соціологією.

РН 28. Визначати соціальні проблеми, їх можливі структурні та культурні чинники.

РН 38. Здійснювати виокремлення інформації, розповсюдження якої може нанести шкоду стабільному режиму функціонування політичних інститутів

Компетентності:

ЗК 15. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 20. Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.

ЗК 21. Здатність діяти соціально відповідально.

ЗК 24. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 25. Здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 29. мати цілісне уявлення про політичні передумови формування інформаційного суспільства;

ФК 2. Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот та суспільств.

ФК 4. Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.

ФК 5. Здатність зіставити результати різних соціологічних досліджень.

5. Обсяг курсу

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
К-сть годин	40	40	70

6. Ознаки курсу:

Рік викладання	семестр	спеціальність	Курс, (рік навчання)	Обов'язковий\вибірковий
2020	II	054 Соціологія	I	Обов'язковий

7. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Технічне та мультимедійне обладнання/телевізор, підручники, посібники, довідники, методичні рекомендації до курсу, таблиці, структурно-логічні схеми, мережа Інтернет/Wi-Fi

8. Політики курсу

Парламентаризм у відродженій Українській державі відзначатиме своє 30-річчя. Верховна Рада України першого скликання стала законодавчим органом суверенної влади і відновила незалежну державу. Відтоді український парламент керує економічним, суспільно-політичним й культурним життям, крок за кроком наближаючи Україну до об'єднаної Європи. З цього приводу на часі актуальним питанням є проблема виявлення умов, за яких функціонування інститутів парламентаризму відповідатиме справжньому руху суспільства до демократії; пошуку нових підходів до сутності парламентаризму, ролі парламентів у сучасних процесах організації політичної системи суспільства, збереження її демократичної спрямованості і утримання стабільності.

9. Схема курсу

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття) / формат	Література Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
Тиж.1 15 акад. год.	<p style="text-align: center;">Блок II. Парламентаризм як соціально-політичний феномен</p> <p style="text-align: center;">Тема 1: Зміст парламентської діяльності.</p> <p>Поняття та сутність парламентаризму. Статус депутатів. Законодавчий процес у парламентах. Структура парламентів. Внутрішня організація парламентів Взаємодія парламенту з іншими органами влади. Основні функції парламенту. Контрольна функція парламенту. Законотворчий процес Позапарламентський спосіб формування уряду. Коаліція, фракція, імпічмент, індемнітет та імунітет</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Самостійна робота (7 год.)</p>	1, 3, 16, 20, 21	<p>Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</p>	перший періодичний контроль
Тиж.2 15 акад. год.	<p style="text-align: center;">Тема 2. Започаткування представницьких органів.</p> <p>Протопарламенти в Стародавньому Римі та Греції. Станово-представницькі органи: в Англії, Франції, Іспанії, Німеччині. Магдебурзьке право. Історичні етапи сучасного українського парламентаризму</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Самостійна робота (7 год.)</p>	1, 3, 12, 6, 10, 17, 20, 11	<p>Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру</p>	перший періодичний контроль

	<p>Формування теорії парламентаризму (Ш.Монтеск'є, Сієс Ж-Ж.Руссо, Дж.Локк та інші). Конституції США 1787 році. Політичні партії як феноменом Нового часу. Еволюція політичних партій, становлення виборчого права: наявність організацій, тяжіння до влади, ідеологічний характер. Виникнення нової галузі політичної науки - партології, що пов'язане з іменами Р.Міхельса, М.Острогорського, М.Вебера, М.Дюверже.</p> <p>Демократичні засади козацької держави. Конституція Пилипа Орлика (1710 р.)</p>			<p>ТЕМИ</p> <p>http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</p>	
<p>Тиж.3 15 акад. год.</p>	<p>Тема 3. Політичні партії та основні партійні системи.</p> <p>Функції політичних партій: артикуляція і агрегація інтересів, підготовка та проведення виборчих компаній; боротьба за політичну владу і її використання; розробка і реалізація політичної програми розвитку суспільства; політичне виховання суспільства; кадрова функцію. Класифікація політичних партій. Політичний спектр. Лінійна та західна моделі. Партійний спектр України.</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Самостійна робота (7 год.)</p>	<p>1, 5, 6,7, 11, 13, 17, 25,26, 29, 27</p>	<p>Опрацювання лекційного матеріалу</p> <p>Підготовка до семінарського заняття</p> <p>Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми</p> <p>http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</p>	<p>перший періодичний контроль</p>

<p>Тиж.4 9 акад. год.</p>	<p>Тема 4. Сутність і типи партійних систем. Партійна система, як сукупність всіх діючих політичних партій та принципи взаємовідносин між ними. Однопартійні та багатопартійні системи. Партійні системи та їх типологізація. Вибірчі системи сучасності. Партійна система в сучасній Україні. Становлення політичного плюралізму в Україні.</p>		<p>1, 5, 6,7, 11, 13, 14, 29, 27</p>	<p>Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</p>	
<p>Тиж.5 15 акад. год.</p>	<p>Тема 5. Громадські організації і рухи. Групи тиску. Лоббїзм. Об'єктивні і суб'єктивні передумови виникнення громадських рухів та організацій. Поняття громадських організацій та рухів. Відмінність, громадських організацій та рухів від державних структур та політичних партій. Групи інтересів та їх класифікація. Групи тиску та технологія їх діяльності. Лоббїзм та практика його реалізації. Становлення лоббїзму в Україні.</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i> Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i> Самостійна робота (7 год.)</p>	<p>1, 5, 6,7, 11, 13, 14, 29</p>	<p>Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</p>	<p>перший періодичний контроль</p>
<p>Тиж.6 15 акад. год.</p>	<p>Тема 6. Між партійна конкуренція і вибори. Теорія «проблемних вимірювань». Ефективна кількість партій. «Ліво-правий» континуум та альтернативні</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i> Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i></p>	<p>1, 2, 5, 6,7, 11, 13, 14, 17, 22, 19, 29, 27</p>	<p>Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для</p>	<p>перший періодичний контроль</p>

	<p>підходи до моделювання просторових полій між партійної конкуренції. Проблемно-орієнтовані та «кошелькові» партії. Зміна партійних ідеологічних орієнтацій в процесі між партійної конкуренції. Динаміка розвитку партійних систем.</p> <p>Цілі політичних партій в умовах парламентської системи: збільшення урядового статусу і кількості поданих голосів. Теорії коаліцій та рівні їх емпіричної адекватності. Вплив президенціалізму і «змішаних» систем на стратегії між партійної конкуренції. українські політичні партії на виборах.</p>	Самостійна робота (7 год.)		самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86	
Тиж.7 15 акад. год.	<p>Тема 7. Вибори, їх класифікація та особливості при різних політичних режимах.</p> <p>Поняття про вибори та їхнє місце в демократичній державі. Вибори як знаряддя політичного маніпулювання.</p> <p>Поняття виборчого права та його принципи. Демократичні принципи виборчого права. Загальні принципи демократичної організації виборів. основні функції виборів.</p> <p>Теорії та практика активності й абсентеїзму.</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i></p> <p>Самостійна робота (7 год.)</p>	1, 2, 5, 6,7, 11, 13, 14, 17	Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86	перший періодичний контроль

<p>Тиж.8 15 акад. год.</p>	<p>Тема 8. Виборчі системи. Історичні віхи демократизації виборчого процесу. Характеристики виборчої системи. Значення виборчої системи для політичного розвитку. Норма представництва як характеристика виборчої системи. Джерримандеринг. Принципи визначення виборчих округів. Порядок виборів и системи підрахунку результатів голосування як характеристики виборчої системи Типи виборчих систем. Мажоритарна виборча система: мажоритарна система відносної більшості, мажоритарна система абсолютної більшості. Риси та різновиди пропорційних виборчих систем. Способи визначення результатів голосування за пропорційною виборчою системою. Змішана і косенсусна виборчі системи. Вплив виборчих систем на дотримання принципів демократії та ефективність урядування. Сучасні проблеми демократичності виборів. Висування та реєстрація кандидатів. Збір підписів та грошова застава.</p>	<p>Лекція (4 год.) <i>F2F</i> Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i> Самостійна робота (7 год.)</p>	<p>1, 2, 5, 6,7, 10, 11, 13, 14, 17</p>	<p>Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86</p>	<p>другий періодичний контроль</p>
---	---	--	---	--	------------------------------------

	Формування виборчих комісій. Контроль за результатами голосування та підрахунком голосів. Фінансування виборчих кампаній.				
Тиж.9 15 акад. год.	Тема 9. Взаємодія виборчих та партійних систем. Позитивні риси та недоліки мажоритарної і пропорційної виборчих систем. Їхній вплив на політичний процес. "Механічні" і "психологічні" ефекти виборчих систем. Система простої більшості як фактор формування двопартійної системи. Пропорційна система і багатопартійність. Можливості та межі "політичної інженерії": "конструювання" партійних систем шляхом експериментів із виборчою	Лекція (4 год.) <i>F2F</i> Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i> Самостійна робота (7 год.)	1, 2, 5, 6,7, 10, 11, 13, 14, 17, 29	Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86	другий періодичний контроль
Тиж.10 15 акад. год.	Тема 10. Основні політичні ідеології сучасності Основні принципи лібералізму: Економічна доктрина класичного лібералізму. Політична доктрина ліберальної демократії. Неолібералізм. Ліберальні партії Ідеологія консерватизм як реакція на епоху Просвітництва та Французьку буржуазну революцію (1789—	Лекція (4 год.) <i>F2F</i> Семінарське заняття (4 год.) <i>F2F</i> Самостійна робота (7 год.)	1, 5, 6,7, 10, 11, 13, 14, 17, 22, 19, 18, 27	Опрацювання лекційного матеріалу Підготовка до семінарського заняття Виконати завдання для самостійної роботи відповідно до номеру теми http://www.dfn.mdpu.org.ua/enrol/index.php?id=86	Другий періодичний контроль

	<p>1794). Цінності консерватизму. Неоконсерватизм. Принципи соціал-демократизму. Е. Бернштейн, К. Каутський, О. Бауер. В Україні їх підтримували Д. Антонович, П. Федченко, І. Мазепа, В. Винниченко, С. Петлюра.. Сучасна соціал-демократична ідеологія. Доктрина націоналізму як політичної ідеології. Основні положення ідеології націоналізму</p>				
--	---	--	--	--	--

10. Система оцінювання та вимоги

Методи контролю результатів навчання: поточний контроль здійснюється у формі усних відповідей на семінарських заняттях; бліц-опитувань; тестових завдань; виконання творчих завдань Розподіл балів, що присвоюються студентам з навчальної дисципліни «Соціологія парламентаризму», є сумою балів за виконання практичних завдань та самостійну роботу плюс бали, отримані під час іспиту. Впродовж семестру студент за виконання завдань максимум отримує – 40 балів, під час складання 2-х модулів 60. На цій підставі студент отримує залік, максимальна кількість балів якого складає 100.

За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складовою результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семінарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 + 30 = 46$ (балів).

Студент має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.

Відповідь на практичному занятті оцінюється від 1 до 5 балів.

Виконання модульної контрольної роботи оцінюється від 1 до 30 балів.

. Критерії оцінювання форма контролю – екзамен.

Підсумковим контролем є екзамен (проводиться відповідно розкладу), на його складання надається 100 балів за відповіді на теоретичні питання (3 питання по 30 балів) і відповідей на тестові завдання (або задач, завдань іншого виду). Загальний рейтинг з дисципліни «Соціологія парламентаризму» (ЗР) складається з суми балів (Е), отриманих на екзамені, і підсумкової оцінки (ПО) та ділиться на навпіл. $ZP = (ПО + E) / 2$

Критерії оцінювання знань і вмінь студентів

Методи контролю результатів навчання	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Усна відповідь на практичному занятті	1-2 бали – за відповідь з принциповими помилками, що свідчать про нерозуміння студентом сутності питання, 3 бали – за відповідь з помітними помилками, вадами засвоєння, але такими, що не перешкоджають подальшому навчанню, 4 - за відповідь із незначними помилками, 5 – за повну відповідь, логічно виважену, правильну за змістом
Індивідуальне опитування, доповіді, презентації	1-2 бали – за доповідь, що не розкриває змісту теми і містить суттєві помилки, 3 бали – за доповідь, що частково розкриває зміст теми з помітними помилками, але такими, що не перешкоджають усвідомленню суті питання, 4-5 балів – за достатньо повне розкриття змісту теми.
Компетентнісно-орієнтовані завдання	1-2 бали – за виконання завдань із суттєвими помилками, 3 бали – за виконання завдань з помітними помилками, але такими, що не перешкоджають усвідомленню суті питання 4 бали – за достатньо повне виконання завдань із незначними помилками, 5 балів – за повне виконання завдань без помилок

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького	Оцінка за національною шкалою	
A	90-100	відмінно	Студент виявляє всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу, здатний використовувати набуті знання та вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища й факти. Мова логічно обґрунтована і граматично правильна
B	82-89	добре	Студент виявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення та висновки, правильно виконує навчальні завдання, виправляє допущені помилки, кількість яких незначна. Відповіді досить повні, логічні, з елементами самостійності, але містять деякі неточності
C	74-81		
D	64-73	задовільно	Студент виявляє наявність знань лише основного матеріалу, відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка,

E	60-63		містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач
FX	0-59	незадовільно можливістю повторного складання	3 Студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.

11. Рекомендована література

Основна:

1. Теорія парламентаризму [Текст]: Навчальний посібник / М.А.Бучин, У.В. Ільницька, Л.О. Кучма, Я.Б. Турчин. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 392 с.; Нац. ун-т «Львів. політехніка». — 2011. — 388 с.
2. Балабан Ростислав Валерійович. Теорія виборчої системи. - К. : Либідь, 2007. - 112с.
3. Светова С. Практика парламентаризму: Посібник. — К., 1997. — 132 с.
4. Політична система сучасного суспільства: навчальний посібник / [В. В. Мадіссон, Т. І. Кадлубович, Д. С.Черняк, Н. В. Пархоменко] – К. : КНУТД, 2015. – 229 с.
5. Політичні партії: теорія та функціональні практики: [Навчальний посібник] / Новакова О. В., Агафонова Г. С., Моїсеєва А. С., Струнін П. А. Луганськ : Вид-во СНУ ім.В.Даля, 2014. — 300 с
6. Політологія: Навчально-методичний комплекс/Кирилюк Ф.М., Конверський А.Є., Білик В.Ф.,2004. Видавець: Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка
7. Теорія політичних партій і партійних систем: Навч. посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 325 с.

8. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн Підручник. — К. : АртЕк, 2001. — 264 с.

Допоміжна

8. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. Монографія. — К., 2000.

9. В.Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко Референдуми в Україні: історія та сучасність: Монографія. — К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000. — 248 с.

10. Колодій А. Нація як суб'єкт політики. — Львів: Кальварія, 1997.

11. Український парламентаризм: минуле і сучасне / За ред. Ю. Шемшученка. — К., 1999. — 368 с

12. Антологія мирової політичної думки. В 5-ти томах. Політичні документи. — М., 1997.

13. Багатопартійна українська держава на початку ХХ ст.: Програмні документи перших українських політичних партій. — К., 1992.

14. Базів В.А. Політичні партії в незалежній Україні: генеза і типологія. — Львів: Світ, 1999.

15. Білоус А.О. Політичні об'єднання України. — К.: Україна, 1993.

16. Законодавче забезпечення депутатської діяльності міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід / Ін-т законодавства Верх. Ради України. — Київ : Ін-т законодавства Верх. Ради України, 2015. — 124 с.

17. Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / голова ред. ради В.М. Литвин; кер. авт. кол. В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. - К.: Вид-во "Дніпро", 2010. - 636 с.

18. Кулик В. Український націоналізм в незалежній Україні. — К., 1999.

19. Олуйко В. М. Деякі проблеми українського парламентаризму / В. М. Олуйко // Університетські наукові записки. — Хмельницький, 2015. — № 1. — С. 5–11.

19. Олуйко В. М. Деякі проблеми українського парламентаризму / В. М. Олуйко // Університетські наукові записки. — Хмельницький, 2015. — № 1. — С. 5–11.

20. Парламентаризм в Центрально-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції. — Київ : Ліра-К, 2015. — 192 с.

21. Пасальський М. Конституційна модель депутатського мандата парламентаря України / М. Пасальський // Юридична Україна. — 2015. — № 9. — С. 26–31.

22. Примуш М. В. Специфіка розвитку українських політичних партій в умовах трансформації інституту парламентаризму. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. — Харків, 2015. — № 1. — С. 147–156.

24. Складові демократії // За ред. Доріс Геттінг, Вольфа-Дітера Міхаелі. — К.: Либідь, 1993.

25. Соціологічне знання та влада: суперечливі взаємовідносини соціологічних досліджень і політичної практики. — К.: ВД «Стилос» ПЦ «Фоліант», 2005. — 254 с.

26.Резнік О. Політична самоідентифікація особистості за умов становлення громадянського суспільства. – К.: ІС НАНУ, 2003. – 184 с.

Інформаційні ресурси в Інтернет

27.Історія українського парламентаризму: від Віча Київської Русі до Верховної Ради України
<http://lib.rada.gov.ua/static/excursion/parlamentaryzm.html>

28.Демократія участі: механізми громадської участі на місцевому, регіональному та національному рівнях Автор: Ігор Абрам'ю
https://regionet.org.ua/files/07_PartDemocracy_Abramyuk_Materials_v.122.07.14.pdf

29.Партійна система України до і після майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити (Аналітична доповідь Центру Разумкова. Робоча версія) Київ, вересень 2015р. http://razumkov.org.ua/upload/1442416518_file.pdf